

HẠN BÀ CHẼN – NGUYÊN NHÂN VÀ ẢNH HƯỞNG CỦA NÓ ĐẾN MỘT SỐ HOẠT ĐỘNG SẢN XUẤT NÔNG NGHIỆP VÀ DU LỊCH Ở VÙNG NAM BỘ VIỆT NAM

HOÀNG THỊ KIỀU OANH*

TÓM TẮT

Vào mùa mưa, khu vực Nam Bộ thường xảy ra những đợt hạn ngắn kéo dài từ 5 đến 10 ngày, đôi khi tới 15-20 ngày gây thiếu nước nghiêm trọng, làm ảnh hưởng đến sản xuất và đời sống. Đợt hạn này có tên gọi là “hạn bà chằn” hoặc là “hạn lệ”, dân gian còn gọi là “hạn bông tranh”. Khi hạn xảy ra, nó gây ảnh hưởng không nhỏ đến hoạt động sản xuất, gây thiếu nước vào đầu mùa mưa; tuy nhiên thời gian này không khí khô ráo sẽ là điều kiện thuận lợi cho sản xuất và du lịch.

Từ khóa: hạn bà chằn, Nam Bộ, dông, mưa rào.

ABSTRACT

Ba Chan drought and its causes and impacts on agricultural productions and tourism of Southern Vietnam

During the rainy season in Southern Vietnam, there are approximately 5-10 sunny days, or sometimes even up to 15 to 20, causing serious water shortages, affecting productions and residents' life. This special drought is referred to as “Ba Chan drought” or “Le drought”, “Bong Tranh drought”. When the drought happens, it impacts negatively on productions, causing water shortages at the beginning of the rainy season; however, it also brings about dry air which is advantageous for productions and tourism activities.

Keywords: Ba Chan drought, Southern Vietnam, thunderstorms, rain showers.

1. Mở đầu

“Hạn bà chằn – hạn bà chằn” (còn gọi là hạn lệ, hạn bông tranh) là cách gọi dân gian của các đợt khô hạn ngắn xảy ra vào mùa mưa ở đồng bằng sông Cửu Long. [Từ điển từ ngữ Nam Bộ, Huỳnh Công Tín, Nxb Khoa học xã hội, 2007, trang 575] đã định nghĩa “Hạn bà chằn” là từ dân gian và cũng đã được chính thức dùng trong ngành khoa học khí tượng thủy văn, để chỉ sự hạn hán xảy ra trong mùa mưa, không có mưa trong nhiều ngày và cái nắng lại gay gắt hơn, nên gọi là “hạn bà chằn”. [Từ điển Bách

khoa Việt Nam, Nxb Từ điển Bách khoa, Hà Nội, 2002] cũng giải thích: “Hạn bà chằn là đợt hạn trong mùa mưa ở đồng bằng Cửu Long (tháng V-XI). Do ảnh hưởng của cao áp Thái Bình Dương, thường xuất hiện vào tháng VIII, gió Đông Nam lần tới đẩy lùi gió tây gây các đợt hạn (liên tục có trên 5 hay trên 7 ngày không mưa).

Như vậy, “Hạn bà chằn” là hiện tượng thời tiết không có gì bất thường xảy ra ở Nam Bộ, thậm chí còn xảy ra ở Tây Nguyên và các tỉnh miền Trung để chỉ các đợt khô hạn xảy ra trong mùa

* ThS, Trường Đại học Sài Gòn; Email: roitudo1211@gmail.com

mưa. Tác giả tìm hiểu nguyên nhân gây ra hiện tượng này, phân tích các đặc điểm và tần suất xuất hiện của nó, từ đó đánh giá những tác động của hiện tượng thời tiết này đối với hoạt động sản xuất nông nghiệp, đặc biệt là du lịch.

2. Nội dung

2.1. Nguyên nhân gây ra hiện tượng hạn bà chằn

Đọc vĩ tuyến 30°B , từ Thái Bình Dương đến bán đảo Ai Cập hình thành một dải áp cao phân ra nhiều trung tâm, gọi là áp cao cận nhiệt đới, chúng hoạt động thường xuyên và ít di chuyển. Áp cao cận nhiệt Tây Thái Bình Dương là một phần của dải áp cao cận nhiệt tồn tại và hoạt động quanh năm. Vào mùa đông của Bắc bán cầu áp cao cận nhiệt thu hẹp lại ở phía Tây Bắc Mỹ nhưng khi gió mùa đông bắc gián đoạn bộ phận phía tây của áp cao cận nhiệt vẫn dịch chuyển sang phía tây về phía Đông Nam Á và đưa tín phong đông nam vào miền Bắc Việt Nam gây thời tiết ẩm và nắng như trở về mùa hè.

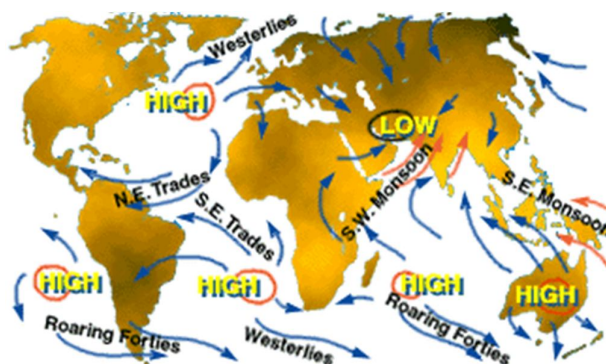
Đặc điểm của áp cao cận nhiệt là cao áp nóng tầm cao, theo chiều cao, áp cao cận nhiệt phát triển, mở rộng phạm vi và lấn về phía Đông Nam Á, trong một số trường hợp có thể tới Đông Ấn Độ. Trên mặt đất áp cao cận nhiệt thường bao bởi đường đẳng áp 1010mb tuy không phải lúc nào cũng thể hiện rõ. Ở phần giữa tầng đối lưu, áp cao cận nhiệt chia thành hai đơn thể một ở Đông Thái Bình Dương, một ở Tây Thái Bình Dương. Đơn thể phía Tây Thái Bình Dương lại có

thể chia thành hai áp cao, giữa chúng là khu vực sóng yếu hay khu vực đứt đoạn. Bão có thể đi qua khu vực sóng yếu và di chuyển lên phía Bắc. Đơn thể áp cao cận nhiệt ở Tây Thái Bình Dương ảnh hưởng trực tiếp đến Đông Nam Á. Có thể xác định trục áp cao là đường nối vị trí trục áp cao trên ba kinh tuyến 105° , 110° và 120°Đ . Trục này không phải bao giờ cũng song song với vĩ tuyến.

Cũng có thể xác định trục cao áp theo quy tắc: trên trường gió và trường dòng có thể coi trục áp cao là đường nối các điểm có tốc độ gió tây bằng không hay đường nối các điểm có độ cong xoáy nghịch lớn nhất. Có thể xác định vị trí trung bình tháng của áp cao cận nhiệt thông qua vị trí trung bình tháng của trục áp cao cận nhiệt. Vị trí của nó cho thấy, bán đảo Đông Dương chịu ảnh hưởng áp cao có tâm ở Ha - Oai - thường được gọi là rìa Tây nam lưỡi cao cận nhiệt đới.

Dòng không khí được thổi từ phía Nam của trung tâm áp cao cận nhiệt đới này về bán đảo Đông Dương có nguồn gốc nhiệt đới biển, với hướng gió đông bắc gọi là: (Tín phong Đông bắc)

Trong năm áp cao di động theo chiều bắc nam và hoạt động mạnh nhất vào mùa hè. Tháng V trục áp cao cận nhiệt ở Tây Thái Bình Dương dịch chuyển lên phía bắc tới vĩ tuyến $14-15^{\circ}\text{B}$. Sang tháng VI trục trung bình tháng của áp cao cận nhiệt ở vĩ độ 20°B . Trung tuần tháng VI (khoảng ngày 10-20) áp cao cận nhiệt có thể nhảy vọt lần thứ nhất tới vĩ độ 25°B .

Hình 1. Hệ thống gió mùa mùa hè (Nguồn: Mr. Drowling's)

Áp cao cận nhiệt tháng VII có cường độ mạnh nhất. Trên bản đồ đường đồng tháng VII ở gần mặt đất (600m) áp cao cận nhiệt nằm ở phía Đông Trung Hoa ở khoảng 25°B . Càng lên cao áp cao cận nhiệt càng lấn sang phía lục địa Đông Nam Á. Từ mực giữa đến phần trên tầng đối lưu, áp cao cận nhiệt tăng cường và mở rộng trong một số trường hợp có thể nhập với áp cao Tibet. Đến mực AT500 hai trung tâm cao áp đã hình thành ở phần Bắc rãnh gió mùa dưới thấp và tạo thành dải áp cao cùng với một tâm cao áp ở Đông Trung Hoa. Rãnh gió mùa khi đó thu hẹp lại thành ba tâm áp thấp nối liền từ Ấn Độ sang tới Đông Dương. Tại mực 300mb đến 200mb trên cao nguyên Tibet là một áp cao rộng lớn, tâm ở Đông Trung Hoa thu hẹp lại. Tại các mực này dòng khí vượt xích đạo về phía Nam bán cầu trái dấu thành hệ thống ngược lại với hệ thống dòng khí ở mặt đất. Tốc độ gió tại mực 200mb tới trên 25m/s. Khi áp cao cận nhiệt đới mạnh lên, khu vực nằm sâu trong rìa Tây nam lườn cao cận nhiệt đới thời tiết ít mây, không mưa, nắng nhưng không nóng, hình thế này là tác nhân chính gây ra hạn vào giữa mùa mưa ở

Nam Bộ người dân thường gọi là hạn bà chằn (vào tháng VII và đầu tháng VIII). Dòng giáng quy mô vừa (100 – 200mm) bao trùm khu vực hạn chế sự phát triển của mây tích. Thời tiết nắng, ít mây, mây tích địa phương hình thành do hiệu ứng nâng của địa hình và sự đốt nóng không đều của địa phương cho mưa rào rải rác có khi có dông khan (dông không cho mưa).

2.2. Thời gian xuất hiện và đặc điểm thời tiết khi xảy ra hạn bà chằn

Trong mùa mưa, những đợt hạn bà chằn xảy ra khi ít nhất phải có 5 ngày liên tiếp không mưa hoặc có mưa nhưng lượng mưa nhỏ hơn 1/2 lượng bốc thoát hơi.

Phân loại theo số ngày hạn, người ta chia

- Hạn loại I: Là thời gian kéo dài từ 5 - 7 ngày;
- Hạn loại II: Là thời gian kéo dài bằng và trên 8 ngày.

Phân loại theo thời điểm xuất hiện hạn, người ta chia làm các loại hạn: đầu mùa và giữa mùa, cuối mùa. Thông thường giữa mùa (tháng VII – VIII) có thời gian hạn lâu nhất trong năm. Hạn

thường xảy ra trên toàn khu vực, đặc biệt ở các tỉnh miền Tây xác suất xuất hiện hạn là rất lớn. Theo các số liệu báo cáo, hầu như năm nào cũng có các đợt hạn.

- Tháng VI: Xuất hiện hạn trên toàn khu vực, Miền Đông Nam Bộ xảy ra nhiều hơn đồng bằng sông Cửu Long;

- Tháng VII: Xuất hiện hạn ở đồng bằng sông Cửu Long nhiều hơn Miền Đông Bộ;

- Tháng VIII: Xuất hiện hạn nhiều hơn tháng VII.

Tóm lại, hạn thường xảy ra trên khu vực Nam Bộ vào các tháng VI, VII và VIII, mức độ nghiêm trọng ở các tỉnh miền Tây, đặc biệt vùng nằm ven giữa sông Tiền, sông Hậu nhiều hơn các nơi khác. Khu vực đồng bằng sông Cửu Long nói chung, hàng năm trong mùa mưa, bình quân có từ 7-10 đợt không mưa liên tục 5 ngày, 4-6 đợt không mưa liên tục 7 ngày. Thời gian không mưa liên tục nhiều ngày xảy ra suốt vụ Hè Thu (từ tháng VI đến tháng VIII). Ngày nóng nhất trong năm (Đại thử) cũng xuất hiện vào tháng VIII (từ ngày 21 đến 23/8). Số liệu khí tượng những năm trước đây đã ghi nhận được những đợt hạn bà chằn dữ dội nhất như tên gọi của nó, như: Đợt không mưa dài nhất 22 ngày tại trạm Vĩnh Long xảy ra từ ngày 23/10 đến 13/11/1965, 17 ngày tại trạm Cần Thơ xảy ra vào tháng 10/1985 và 19 ngày ở trạm Trà Vinh xảy ra từ ngày 8-26/9/1960. Tháng nhiều nhất có 3 đợt không mưa liên tục 7 ngày là: vào tháng 5/1987 tại Cần Thơ và tại Vĩnh Long. Khu vực Đông Nam Bộ cũng thường xảy ra hiện tượng hạn bà chằn, trong đó có

năm kéo dài liên tục tới 20 ngày. Theo quy luật thì tháng VI hàng năm sẽ có đợt hạn bà chằn (xảy ra vào nửa đầu tháng VI), nhưng những năm gần đây đợt hạn này không rõ rệt lắm do có La Nina. Đợt hạn thứ hai xảy ra vào khoảng giữa tháng VIII và có thể không kéo dài, các tỉnh miền Đông rõ rệt hơn miền Tây.

Đặc điểm của hạn bà chằn khu vực Đông Nam Bộ là nhiệt độ cao nhất luôn dao động 33-34°C. Khi có hạn bà chằn xảy ra, nhiệt độ tại khu vực tăng trung bình 2-3°C so với trước đó. Do độ ẩm trong không khí khá cao từ 70 - 80% khiến thời tiết thời điểm này khá oi bức. Diễn hình như vào giữa tháng 6/2009, nhiệt độ ở TPHCM luôn trên 35°C, trời ít mưa, nắng nóng gay gắt. Ngoài ra, một số nơi của các tỉnh Bình Dương, Đồng Nai, Bình Phước thường có kèm theo các hiện tượng thời tiết đặc biệt như sấm sét, dông mạnh vào cuối ngày. Tiêu biểu vào đầu tháng 5/2009, 2 đợt lốc xoáy diễn ra trên địa bàn tỉnh Đồng Nai đã gây chết người, hư hỏng nhà, gãy đổ cây cối và hư hỏng một số tuyến dây điện. Khi hạn bà chằn xảy ra tại vùng Đồng bằng sông Cửu Long, mặc dù vẫn trong mùa mưa, nhưng mưa giảm dần, chỉ xuất hiện lác đác ở các tỉnh ven biển như Bến Tre, Trà Vinh, Sóc Trăng, Bạc Liêu, v.v. Nhiệt độ một số nơi tăng thêm 1-2°C, tuy nhiên nền nhiệt của vùng thấp hơn một ít so với các tỉnh miền Đông Nam Bộ.

2.3. Ảnh hưởng của hạn bà chằn đến hoạt động sản xuất và du lịch vùng Nam Bộ

a. Ảnh hưởng của hạn bà chằn đối với hoạt động sản xuất vùng Nam Bộ

Nam Bộ là nơi chịu ảnh hưởng mạnh mẽ của kiểu khí hậu cận xích đạo với nền nhiệt độ cao, biên độ nhiệt năm nhỏ ($2 - 3^{\circ}\text{C}$). Thời tiết trong năm được phân ra làm 2 mùa rõ rệt, mùa mưa và mùa khô. Mùa mưa bắt đầu từ tháng V đến tháng X còn mùa khô thì bắt đầu từ tháng XI đến tháng IV năm sau.

Tùy theo năm nhiều năm ít hay thời gian duy trì mà tác động của hiện tượng này đến sản xuất và đời sống cũng khác nhau. Khi có những đợt ít mưa xảy ra trong các tháng VI - VII, do mực nước sông còn thấp nên sẽ gây hại cho vụ lúa hè thu, tác hại nguy hiểm của hạn không chỉ nắng nóng, tăng bốc thoát hơi nước làm cây lúa héo, mà còn gây nên xì phèn làm úng thối gốc lúa, đặc biệt phổ biến ở đồng bằng sông Cửu Long.

Theo báo cáo của Tổng cục Thủy Lợi, diện tích xuống giống vụ hè thu năm 2013 ở Đồng bằng sông Cửu Long là 1.612.000 ha /1.685.400 ha, đạt hơn 95% kế hoạch. Do ảnh hưởng hạn hán, xâm nhập mặn đầu vụ đã làm hơn 5900 ha diện tích lúa hè thu mới xuống giống bị thiệt hại, tập trung ở 2 tỉnh Trà Vinh và Sóc Trăng. Tài liệu tổng hợp trước đây đã cho thấy, đợt hạn bà chằn có ảnh hưởng dữ dội nhất đến sản xuất trong tỉnh Vĩnh Long là vào năm 1992 có 16.000 ha bị hạn trong đó có 231 ha bị thiệt hại nặng. Tại Cà Mau, để chuyển dịch cơ cấu sản xuất từ 01 vụ lúa mùa kém hiệu quả sang luân canh 02 vụ với hình thức canh tác tằm - lúa, trồng lúa trên đất nuôi tằm (người dân cải tạo ruộng nuôi tằm để canh tác lúa chủ yếu dùng nước mưa để rửa mặn nên rất phụ thuộc vào thời tiết,

rửa mặn chủ yếu ở lớp đất mặn chưa triệt để dẫn đến cây lúa bị chết trong giai đoạn mới sạ nếu gặp thời tiết kéo dài làm giảm năng suất lúa), vì vậy, hạn bà chằn đã gây nhiều khó khăn cho sản xuất. Huyện U Minh (Cà Mau) vào tháng 8/2014 đợt hạn bà chằn kéo dài nửa tháng, khiến mạ gieo tháng trước còn non, xảy ra hiện tượng vàng lá, mạ bị thiệt hại nhiều, tổn kinh phí gieo giống tăng lên. Khâu rửa mặn ở các đầm nuôi tằm cũng gặp khó khăn, nhiều hộ nông dân đã tháo nước phơi đầm gần một tháng trước, gặp đúng thời điểm nắng nóng do hạn bà chằn gây ra nên không hứng được nước mưa, làm đất khô hạn nứt nẻ, có hiện tượng xì phèn không tốt cho lúa phát triển.

Đi đôi với những đợt hạn là tình trạng kiệt nước sông (thấp nhất là vào tháng V, tháng VI). Trong thời gian này phần lớn các kinh, rạch nội đồng nước vào rất ít khi triều lên và bị cạn dòng khi triều xuống, gây tình trạng thiếu nước tưới và nước sinh hoạt của dân, nhất là những hộ dân sống xa sông lớn và làm đình trệ giao thông thủy. Những năm gần đây, do thủy lợi nội đồng đã được chú trọng, kinh rạch được nạo vét giúp tăng nguồn nước tưới; cống, đập cũng được xây dựng ngày càng nhiều giúp trữ được nước đáng kể trong đồng; trạm cấp nước sinh hoạt được xây dựng nhiều nơi trong tỉnh; những biện pháp tưới tiết kiệm nước như tưới phun mưa, tưới nhỏ... và đa số những hộ ở nông thôn đều có máy bơm nước cỡ nhỏ tiện dụng trong gia đình có thể giúp cho họ khắc phục tình trạng thiếu hụt nguồn nước cấp cho cây trồng và cho sinh hoạt trong những đợt khô hạn

gay gắt. Tiêu biểu như tỉnh Tiền Giang đã thi công 315 công trình thủy lợi nội đồng, với chiều dài trên 242.000 m, nhằm chủ động đảm bảo nguồn nước tưới tiêu, bảo vệ trà lúa Hè Thu, phòng chống hạn mặn nhất là thời điểm hạn “bà chằn” vào tháng 7 (âm lịch). Còn Cà Mau với điều kiện vốn còn hạn hẹp, tập trung khép kín các ô thủy lợi theo từng tiểu vùng đã được quy hoạch, thay thế các đập thời vụ bằng đập kiên cố ở những nơi có điều kiện thuận lợi kết hợp với đầu tư trạm bơm cho các khu vực.

Tuy nhiên, ở một góc độ khác, hạn bà chằn cũng đem lại một số lợi ích nhất định cho hoạt động sản xuất và sinh hoạt, đặc biệt là hoạt động sản xuất nông nghiệp phụ thuộc nhiều vào yếu tố thời tiết.

Đối với hoạt động sản xuất, đặc biệt là nông nghiệp, những đợt không mưa kéo dài 10 – 15 ngày là điều kiện thuận lợi cho hoạt động thu hoạch, phơi sấy sản phẩm. Ở đồng bằng sông Cửu Long, người dân canh tác 3 vụ lúa liên tục trong năm, áp dụng trồng lúa cao sản ngắn ngày sau 3 tháng xuống giống có thể thu hoạch, gồm có vụ mùa, vụ hè thu, vụ thu đông. Vụ hè thu thông thường bắt đầu gieo cấy vào tháng V, thu hoạch vào tháng cuối IX – đầu X. Nếu hạn bà chằn xảy ra vào cuối tháng IX thì thuận lợi cho việc thu hoạch lúa hè thu, gặt và phơi thóc. Tương tự như vậy, Đông Nam Bộ cũng có 2 mùa vụ là vụ màu thứ nhất, vụ màu thứ hai (thu đông), khi hạn bà chằn xảy ra vào mùa mưa, người vừa thu hoạch vụ màu đầu tiên và làm đất ngay để trồng vụ màu hai, cây phát triển khi

mưa trở lại. Lúc đó, đồng ruộng khô ráo giúp nông dân thu hoạch lúa nhanh, giảm hao hụt, phơi lúa nhanh hơn và còn tiện cho việc phơi rom ngoài đồng để đốt đồng chuẩn bị sạ vụ thu đông hoặc tiện để đem rom về trồng nắm rom. Thực tế theo thống kê của Bộ Nông nghiệp và phát triển nông thôn, trong vụ lúa hè thu ở đồng bằng sông Cửu Long, do thu hoạch lúa trong mùa mưa, mặt ruộng thường bị sinh lầy, tầm hoạt động của máy gặt sấy bị hạn chế nên diện tích thu hoạch lúa bằng máy đạt tỉ lệ thấp hơn vụ đông xuân nhiều. Lượng lúa hao hụt sau thu hoạch vụ hè thu và thu đông nhiều hơn vụ đông xuân là 10 -12% do thiếu máy sấy và thời điểm thu hoạch vào mùa mưa.

Ở những nơi trồng rau màu, cây công nghiệp ngắn ngày như mè, đậu, khoai lang... nông dân có thể lợi dụng hạn bà chằn để làm cỏ, giải phóng đất, vệ sinh líp rẫy, diệt chuột hoặc thu hoạch, làm đất ngay cho vụ tiếp theo. Xuống giống vào lúc trời không mưa, cây trồng sẽ phát triển tốt khi trời mưa trở lại.

Như vậy, để hạn chế mặt tiêu cực và phát huy thuận lợi của hạn bà chằn cho hoạt động sản xuất, Nam Bộ cần xây dựng một cơ cấu cây trồng hợp lí, gieo trồng những giống cao sản ngắn ngày cho thu hoạch nhanh, cải thiện thủy lợi, cho phép lợi dụng hạn bà chằn tại một số địa phương ở Nam Bộ.

b. Ảnh hưởng của hạn bà chằn đối với hoạt động du lịch vùng Nam Bộ

Đối với hoạt động du lịch, điều kiện khí hậu của một địa phương có ảnh hưởng đến việc thực hiện các chuyến du

lịch hoặc hoạt động du lịch của nơi đó. Mỗi mùa sẽ có những điểm thuận lợi và khó khăn riêng cho việc tham quan du lịch. Tính mùa vụ của khí hậu ảnh hưởng rõ rệt đến tính mùa vụ của du lịch. Ta có thể thấy các vùng khác nhau trên thế giới thường có mùa du lịch khác nhau do ảnh hưởng của các yếu tố khí hậu. Chính vì thế, hoạt động du lịch của các địa điểm cũng sẽ phải có sự thay đổi sao cho phù hợp với nhu cầu, số lượng khách tham quan vào các mùa vụ trong năm. Mùa hè là mùa du lịch quan trọng nhất, vì trong mùa này khách du lịch đa số có xu hướng

đi tham quan, nghỉ ngơi, nghỉ dưỡng.

Vào mùa mưa, thường có những cơn mưa dài và nặng hạt, có khi mưa cả ngày không thấy được mặt trời. Giao thông đi lại tương đối khó khăn, nên các hoạt động du lịch cũng bị ảnh hưởng không nhỏ. Hơn nữa, Tây Nam Bộ là nơi có sông ngòi chằng chịt, vào mùa này nước ở các con sông dâng cao và tốc độ chảy cũng lớn nên không thuận tiện cho việc di chuyển bằng đường sông. Bảng 1 cho thấy vào mùa mưa ở Nam Bộ, mưa lớn còn kèm với một số loại hình thời tiết gây trở ngại lớn đến hoạt động du lịch.

Bảng 1. Thời gian hoạt động của một số loại thời tiết gây trở ngại đến phát triển du lịch ở một số khu vực của Việt Nam

Khu vực	Gió bụi trong mùa khô	Bão	Lũ lụt	Gió mùa Đông Bắc
Trung du miền núi phía Bắc		VII-VIII	VI-VIII	XII-II
Duyên hải Bắc Bộ		VII-VIII	VI-VIII	XII-II
Duyên hải Bắc Trung Bộ		IX-XI	IX-X-XI	XI-II
Duyên hải Nam Trung Bộ		X-XI	X-XI	XI-II
Tây Nguyên	I-III			
Nam Bộ	I-III			

(Nguồn: [6] - Bùi Thị Hải Yến – Phạm Hồng Long, Tài nguyên du lịch, tr.87, Nxb Giáo dục 2009)

Tuy vậy, mùa mưa vẫn có sức thu hút với khách du lịch, ở Tây Nam Bộ là mùa nước nổi, khi du khách đến vào mùa này, sẽ có cơ hội chứng kiến những cánh đồng nước mênh mông, không phân biệt được đâu là bờ đâu là ruộng, xa xa những người dân đang giăng câu, thả lưới. Đặc sản mùa này thì vô số kể: lẩu chua cá lóc đồng, cá trê nướng chấm nước mắm gừng, cá rô kho tộ, ếch nướng mọi, mắm cá linh, bông điên điển, cá sặt nướng, v.v. Điều kiện khí hậu khô ráo trong những

ngày mùa mưa rất thuận lợi cho hoạt động du lịch. Có thể phát huy lợi thế để phát triển du lịch nghỉ dưỡng kết hợp với sinh thái miệt vườn tại đồng bằng sông Cửu Long trong những ngày hạn oi bức.

Ở Đông Nam Bộ, mặc dù không có nguồn tài nguyên “thế giới sông nước” như Tây Nam Bộ, nhưng vùng này lại có nguồn tài nguyên nhân văn và hòn ngọc Viễn Đông TPHCM nổi bật. Riêng tại TPHCM, đặc điểm cơ sở hạ tầng hiện đại kết hợp với nhiều di tích cách mạng,

công trình kiến trúc cổ, bảo tàng, đền chùa, nhiều khu vui chơi giải trí như Đầm Sen, Hồ Kỳ Hòa, Suối Tiên, Thảo Cầm Viên, v.v. giúp phát triển các loại hình du lịch về nguồn, tham quan, giải trí. Các tỉnh còn lại của Đông Nam Bộ cũng tập trung nhiều điểm du lịch đặc sắc và ấn tượng, các vườn quốc gia, các khu dự trữ sinh quyển, các khu ngập nước Ramsar, v.v. Hạn bà chẵn diễn ra làm nhiệt độ của vùng tăng cao 34 -35°C, thời tiết nóng bức nhưng khô ráo, là điều kiện thúc đẩy du lịch giải trí, đặc biệt là các công viên nước, vườn trái cây. Hơn nữa, thời gian diễn ra đợt hạn tập trung vào 3 tháng VI, VII, VIII, là thời gian nghỉ hè, du khách có thể tận dụng thời gian 5-6 ngày không mưa để đi nghỉ dưỡng tại các bãi biển, hoặc du lịch tham quan. Theo báo cáo của Trung tâm khí tượng thủy văn, những đợt hạn bà chẵn giúp Thành phố Hồ Chí Minh tăng lượng khách du lịch về các công viên nước lên 10%.

Vì vậy, cần tận dụng hạn bà chẵn để hạn chế tính bất lợi của mùa mưa, phát triển sản phẩm du lịch tham quan kết hợp với giải trí, sinh thái, du lịch về nguồn, du lịch biển tại Đông Nam Bộ.

Tuy nhiên, khi xây dựng các tour du lịch vào những ngày hạn bà chẵn, cần lưu ý hạn chế để du khách về quá muộn vào chiều tối vì thời điểm này hay có dông và gió mạnh, thậm chí gió lốc, xoáy, có thể kèm theo mưa. Đồng thời cũng cần chuẩn bị các trang thiết bị vật dụng cần thiết như dù, áo mưa, bạt che để đề phòng có những cơn mưa rào đột xuất. Riêng với các tỉnh ven biển đồng bằng

sông Cửu Long như Bến Tre, Trà Vinh, Sóc Trăng, Cà Mau, Bạc Liêu, v.v. thì cần lưu ý khu vực ven biển thường có mưa rào, lâm râm, hạn chế tắm biển và không nên ngủ lại các khách sạn ven biển đề phòng sóng lớn.

3. Kết luận

Hạn bà chẵn là hiện tượng thời tiết ngắn hạn trong chu kỳ khí tượng thường niên của Nam Bộ, được dự báo sẽ còn khắc nghiệt hơn do tác động của biến đổi khí hậu. Đối với hoạt động sản xuất nông nghiệp, hạn bà chẵn có thể làm cho lúa vàng lá và đất bị xì phèn không thuận lợi cho phát triển cây lúa. Tuy nhiên, nó cũng giúp cho Nam Bộ có những ngày khô ráo để phơi và thu hoạch lúa ngay trong mùa mưa. Người nông dân cần xây dựng cơ cấu mùa vụ, cây trồng hợp lý; xem xét điều kiện thủy lợi để có thể phòng tránh và lợi dụng hạn bà chẵn làm lợi cho sản xuất và đời sống của người dân.

Đối với phát triển du lịch, hạn bà chẵn chính là yếu tố thuận lợi để thúc đẩy phát triển du lịch ngay trong mùa mưa nhờ điều kiện thời tiết khô ráo. Tuy nhiên, do hiện tượng này xảy ra trong thời gian ngắn trung bình khoảng 7 ngày/lần, thời gian xuất hiện ở 2 miền Đông Nam Bộ và Tây Nam Bộ không trùng nhau nên các nhà hoạch định cần xây dựng các chương trình tour du lịch luân phiên và hợp lý. Bên cạnh đó, xây dựng chương trình tour cần lưu ý đề phòng chiều tối hay có các hiện tượng thời tiết bất thường như dông, gió mạnh, mưa nhẹ, vùng ven biển vẫn có mưa nhỏ

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trần Bạch Đằng (2000), *Địa chí Đồng Nai*, Nxb Đồng Nai.
2. Nguyễn Đức Ngữ (chủ biên) (1999), *Những điều cần biết về El-Nino và La-Nina*, Nxb Khoa học và Kỹ thuật, Hà Nội.
3. Trần Công Minh (2003), *Khí tượng Synop nhiệt đới*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội.
4. Trần Công Minh (2007), *Khí hậu và khí tượng đại cương*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội.
5. Thành Thắng (2014), *Hạn bà chằn trong mùa mưa*, Nxb Sở nông nghiệp và phát triển nông thôn tỉnh Vĩnh Long.
6. Bùi Thị Hải Yến, Phạm Hồng Long (2009), *Tài nguyên du lịch*, Nxb Giáo dục.
7. www.vnptninhthuan.com.vn/NTAcademy/uploads/truongnh/P1.pdf

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 15-7-2015; ngày phản biện đánh giá: 11-9-2015;
ngày chấp nhận đăng: 24-9-2015)